

اشاره

در سند برنامه‌ی درسی، مفاهیم نظری، فرایندها، نقش‌ها، کارکردها و رویکردها در آموزش و پرورش نمایان است و این امکان وجود دارد تا با غور کردن در این سند، با آنچه عنوان آن «چارچوب آموزش و پرورش در ایران» است آشنا شویم. در این میان، لازم است معلمان از نقش خود در این برنامه مطلع باشند و تلاش کنند با قرار گیری مناسب در آن، نسبت به انجام وظایف حرفه‌ای خود چهره‌ی شایسته‌تری ارائه دهند. هنگامی که از نقش معلمی سخن یاد می‌شود، تعابیر گوناگونی به فراخور و تناسب رویکرد حاکم بر آموزش و پرورش قابل دریافت و پیگیری است که هر کدام می‌تواند در یک سیستم راهگشا باشد و در سیستم دیگر نامناسب و خطرآفرین باشد. بر این اساس، نه تنها در ایران، بلکه در تمامی سیستم‌های یادگیری و نظام‌های آموزش و پرورش، اسناد و متون مصوب نقشه‌ی راه و راهنمای کارکنان و معلمان هستند و حکم تصویرگری رویکرد حاکم را دارند و به ارائه‌ی حرفه‌مند نقش کارکنان و به ویژه معلمان می‌انجامند. در نوشته‌ی پیش‌رو، به یکی از ویژگی‌های معلمان در برنامه‌ی درسی ملی توجه شده است. در سند برنامه‌ی درسی ملی از معلم به عنوان مربی و راهنما یاد شده است که گستره‌ی وظایف او به ویژه در ارتباط با دانش‌آموزان، حیطه‌ای وسیع و در عین حال مهم و تأثیرگذار دارد. بر این اساس، او نه تنها نسبت به دانش‌آموز بلکه نسبت به برنامه‌ی درسی و فرصت‌های تربیتی و آموزشی، وظایف و مسئولیت‌هایی دارد. از جمله مسئولیت‌های خطیر معلم در این سند، به این شکل اشاره شده است:

معلم (مربی)، یادگیرنده و پژوهشگر آموزشی و پرورشی است. این جمله تداعی‌گر این نکته است که برای معلم نقطه‌ی پایانی برای یادگیری و افزایش دانایی و توانایی خود وجود ندارد و او همواره نمادی از یک یادگیرنده‌ی مادام‌العمر است که پژوهش را به عنوان راهی برای یادگیری برگزیده و از این راه به شکوفایی خود مشغول است.

و اسناد تحوّل

معلم
به مثابه
یادگیرنده
در برنامه‌ی
درسی ملی

لیلا سلیقه‌دار /
دکترای برنامه‌ریزی
آموزشی
زری بدرلو /
کارشناس ارشد
برنامه‌ریزی درسی

یک تجربه، یک برداشت

در یکی از بازدیدهای کلاس درس معلمان، با مدیر مدرسه‌ای روبه‌رو شدم که به شدت معتقد بود از معلم خود آموخته است که برای یاد گرفتن تلاش کند. این بیان، اشتیاق بیشتری برای مشاهده‌ی این کلاس در ما ایجاد کرد. با ورود به کلاس، با تخته‌ی کلاسی روبه‌رو شدیم که تمام سطح آن از نوشته و تصویر پر شده بود. معلم در کنار برخی دانش‌آموزان، تمام ساعت تفریح را مشغول نوشتن و کشیدن بود تا با ورود دانش‌آموزان به کلاس آن‌ها را در معرض مطالب جدید درس قرار دهد. از او درباره‌ی این فعالیت سؤال کردم و او پاسخ داد، روز قبل در کلاسی شرکت داشته و در آن با یادگیری سازمان یافته آشنا شده است. در آن، به نقشه‌ی مفهومی اشاره شده و امروز در تلاش است تا نوع رویارویی و واکنش یادگیری دانش‌آموزان خود را در این شرایط بسنجد. به نقل از مدیر مدرسه، معلم یاد شده منتظر فرصت یا دعوت دیگران برای مطالعه یا انجام پژوهش‌هایی از نوع اقدام‌پژوهی نمی‌ماند و به محض یادگیری آن را به مرحله‌ی عمل می‌کشد تا فرصتی را از دست ندهد.

این نمونه، در نقطه‌ی مقابل افرادی قرار دارد که یادگیری خود را در گرو دریافت پاداش و یا ایجاد انگیزه از سوی دیگران تلقی می‌کنند و بدون چشمداشت به دریافت توجهی خاص، قادر و توانا به پیگیری یادگیری خود نیستند.

بدهی است، در فرایند یاددهی - یادگیری، در یک سو معلمی قرار دارد که باید نه تنها دانسته‌هایش بلکه چگونگی دانستن را به دانش‌آموز بیاموزد و این نمی‌تواند مؤثر و موفق باشد، مگر آنکه معلم خود در راه یادگیری و شناخت درباره‌ی شناختن، تجاربی به روز داشته و همواره در تلاش باشد.

یک آزمون ساده

در ادامه به آزمون‌های اشاره شده است که در طی آن می‌توانید به میزان قرارگیری خود در نقش یادگیرنده و پژوهشگر پی‌ببرید و هر گزینه را راهی برای تقویت روحیه‌ی یادگیرندگی و پژوهندگی در خود دریابید. در این آزمون، در مقابل هر گزاره، بر اساس شناختی که از خود دارید، مناسب‌ترین گزینه را انتخاب کنید.

ردیف	گزاره	همیشه (۳)	معمولاً (۲)	خیلی کم (۱)
۱	دست کم نیم ساعت کتاب می‌خوانم.			
۲	منابع مرجع مربوط به حرفه‌ی معلمی را در کتابخانه‌ی شخصی خودم دارم.			
۳	سالی دست کم یک گزارش اقدام‌پژوهی می‌نویسم.			
۴	مشترک مجلات تخصصی هستم.			
۵	به منظور شناسایی دقیق‌تر دانش‌آموزانم، پرونده‌های آن‌ها را مرور می‌کنم و با شورای مدیریت مدرسه در این خصوص به گفت‌وگو می‌نشینم.			
۶	در مواجهه با مسائل آموزشی و تربیتی به استادان فن مراجعه می‌کنم و با همکارانم به بررسی حرفه‌ای موضوع برای یافتن راه حل مناسب می‌پردازم.			
۷	برای شرکت در کلاس‌های ضمن خدمت معلمان به انگیزه‌های درونی‌ام مراجعه می‌کنم و در آن شرکت دارم.			
۸	در گروه‌های اجتماعی وابسته به حرفه‌ی معلمی عضو هستم و فعالیت می‌کنم.			
۹	از ورود طرح‌ها و وقوع تغییرات استقبال می‌کنم و با بهره‌گیری از آن‌ها ورودشان را خوش آمد می‌گویم.			
۱۰	عضو گروه درس‌پژوهی هستم و دست کم سالی یک بار چنین تجربه‌ای را برای پیشبرد و تقویت حرفه‌ام فراهم می‌کنم.			
۱۱	در شوراهای معلمان شرکت فعال دارم و تلاش می‌کنم بدون جهت‌گیری از نظرات همکاران و یا اساتید مدعو در شورا، به منظور ارتقاء سطح آموزش و پرورش در کلاس استفاده نمایم.			
۱۲	در پاسخ به سؤال دانش‌آموزانم، از آن‌ها برای یافتن پاسخ از طریق جست‌وجو و مطالعه دعوت نموده و همراهشان نقش هدایتگری در مسیر یادگیری را ایفا می‌کنم.			
	جمع هر ستون			
	مجموع			

کوتاه سخن

باشد. در سند برنامه‌ی درسی ملی چارچوب‌های ضروری معلمان به خوبی معرفی شده است تا از این طریق آن‌ها بتوانند مسیر اصلی حرکت خود را شناسایی نمایند. در این سند معلم به عنوان یادگیرنده معرفی شده است که پژوهشگری در آموزش و پرورش را سرلوحه حرکت خود قرار می‌دهد. بر این اساس، تمامی نشانه‌های یادگیرندگی اعم از مطالعه و انجام پژوهش به ویژگی اساسی معلم مرتبط است و معلمی که خود را بی‌نیاز از این راه بداند به واقع از مسیر معلمی به دور بوده و احتمال خطا و تأثیرگذاری نادرست بر دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد.

در هر حرفه‌ای برخی ملاحظات در ایفای مسئولیت‌های فردی وجود دارد که دوری از آن‌ها نه تنها برای فرد بلکه برای نظام و سازمان آن حرفه آسیب‌زا است. این در حالی است که خطرات ناشی از خطای کار معلمی به تناسب مخاطبان و مشتریان آنکه کودکان و نوجوانان در حال رشد و تربیت هستند می‌تواند گریبان یک عمر زندگی یک فرد و به فراخور آن یک خانواده و یک جامعه را بگیرد. بر این اساس بر هر معلمی لازم است که بتواند جایگاه درست خود را شناسایی نموده و بر آن مداومت داشته

تفسیر	نتیجه به دست آمده
اوضاع از نظر شرایط یادگیری و روحیه پژوهشگری با ملاک‌های یاد شده مناسب است. بر این رفتار خود مداومت داشته باشید و فراموش نکنید که ممکن است کمی بی‌توجهی به یک ویژگی خوب در اثر مرور زمان آن را کم‌رنگ کرده و از میان بردارد. بر این اساس، به مرکز فروش کتاب رفته و به خود کتابی پاداش دهید که با روحیه و ذوق مطالعه شما هماهنگی دارد.	نمرات بین ۳۰ تا ۳۶
نگاه دوباره‌ای به جدول آزمون بیندازید. در کدام موارد امتیاز بالایی به خود نداده‌اید. تلاش کنید تا در همان زمینه برنامه‌ریزی کنید. برای مثال اگر در اقدام پژوهی ضعیف بودید زمان آن است که دست به کار شده و آن را در برنامه‌ی اجرایی امسال خود قرار دهید. خوشبختانه در همه موارد منابع راهنمای ارزشمندی در دسترس است. مانند کتاب اقدام پژوهی راهبردی برای بهبود آموزش و تدریس، نوشته رضا ساکی از انتشارات پژوهشکده‌ی تعلیم و تربیت و نیز کتاب درس پژوهی از محمدرضا سرکار آرنای از انتشارات مرات	نمرات بین ۲۴ تا ۳۰
در این شرایط بدون فوت وقت و پیش از هر کار دیگری تلاش کنید به دلایل عدم توجه خود به مطالعه و پژوهشگری توجه کنید. آیا این عامل به زمان و یا امکانات مرتبط است و یا آنکه انگیزه‌های درونی به انتها رسیده و برای هدایت شما به ادامه این راه نیستند؟ در صورتی که موضوع به عوامل بیرونی مربوط است خود را از این حصار خلاص کنید و به مسئولیت معلمی خود بیندیشید که هر معلمی را وادار می‌کند به انجام درست مسئولیت و وظیفه خود توجه کافی داشته و برای تأثیرگذاری نقش خود، به چارچوب‌های الزامی از جمله یادگیرنده بودن پای‌بند باشد. در این زمینه کتاب روان‌شناسی تربیت و آموزش از علی‌اکبر شعاری‌نژاد را ملاحظه کنید. اما در خصوص انگیزه‌های درونی تنها منبع یاری‌رسان، خود شما هستید. تا زمانی که معلمی خود را ملزم به دانستن نکند نه تنها نخواهد توانست تا دانش‌آموزانی یادگیرنده تربیت کند بلکه امکان این خطر وجود دارد که مخاطبان وی در گرداب روی گردانی و گریز از یادگیری قرار گرفته و برای همیشه این مهم را امری ناصواب و غیر ارزشمند بشناسند.	نمرات کمتر از ۲۴

چگونه با فرزند دبستانی‌ام رفتار کنم؟

معرفی کتاب

نویسنده: مصطفی قلم‌چی، فرزند کبیری

ناشر: مدرسه

قیمت: ۱۵۰/۰۰۰ ریال - چاپ اول ۱۳۹۴

معلم علاوه بر نقش تدریس و آموزش، نقش تربیتی هم دارد. این دو نقش را نمی‌توان بدون یاری اولیا انجام داد. پس لازم است، معلم آگاهی‌های لازم را درباره‌ی مشکلات دانش‌آموزانش به دست آورد. از طرف دیگر، باید بتواند برای خانواده‌های دانش‌آموزانش در نقش مشاور نیز ظاهر شود. «چگونه با فرزند دبستانی‌ام رفتار کنم؟» کتابی است که مطالعه‌ی آن دانش‌معلم را درباره‌ی چگونگی رفتار با کودکان دبستانی بالا می‌برد تا در عین حال، با تسلط بر آموزه‌های کتاب، بتواند والدین را به خوبی راهنمایی کند. این کتاب حاصل خرد جمعی و حاوی پرسش‌های اولیای دانش‌آموزان ابتدایی و پاسخ مشاوران در طول سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۴ است. در پاسخ‌های عنوان شده، بر اقتناع کودک و ایجاد روحیه‌ی علم‌آموزی در دانش‌آموزان سعی شده است. همچنین، در این پرسش و پاسخ‌ها نحوه‌ی برخورد صحیح والدین با کودکان به هنگام برخورد با مسائل گوناگون، مانند کنجکاوی دانش‌آموز، نبود انگیزه و ناتوانی در یادگیری بررسی شده است.